

ber'in meşhur şairlerinden Hassân b. Sâbit'in Câhiliye çağında sık sık Suriye'ye gidip Cebele'yi ziyaret ettiği, onu ve Cefneoğulları'nı metheden şiirler söylediği ve onlardan çeşitli hediyeler aldığı rivayet edilmektedir. Cebele'nin İslâmiyet'i kabul ettiği, sonra da hıristiyan olup Bizans'a sığındığı, İstanbul'da Herakleios tarafından büyük bir merasimle karşılandığı ve orada çok şatafatlı bir hayat yaşadığı hemen bütün kaynaklarda zikredilmektedir. Ancak efsane ile karışık olarak ve çok mübalağalı bir şekilde anlatılan bu rivayetlerin bir kısmında Hz. Peygamber'in, elçisi Şücâ' b. Vehb el-Esedî ile kendisine gönderdiği davet mektubunu alınca müslüman olduğu zikredilirken diğer bazı rivayetlerde onun Hz. Ömer'in hilâfesinde Yermük Savaşı'ndan sonra (15/636) müslüman olduğu nakledilmektedir.

Cebele'nin İslâmiyet'i kabul ettiğine dair rivayetlerin tutarsız olduğu ve gerçekle hiçbir ilgisi bulunmadığı anlaşılmaktadır. Doğru olan rivayetlere göre ise Yermük Savaşı'dan önce Bizans İmparatoru Herakleios Lahm, Cüzâm ve diğer hıristiyan Arap kabilelerinden oluşan 12.000 kişilik bir kuvveti ordusunun öncü birliği olarak Cebele'nin kumandasına verdi. Ancak savaşta Bizans ordusu mağlûp oldu ve Cebele kabilesiyle birlikte kendi topraklarına çekildi. Sonradan kendisine müslüman olup zekât vermesi veya kendi dininde kalıp cizye ödemesi yahut yurdundan ayrılıp istediği yere gitmesi teklif edildi. Buna cevap olarak zekât verebileceğini, ancak dininden dönmeyeceğini bildiren Cebele'ye dininde kaldığı takdirde cizye ödemesi gerektiği hatırlatıldı. O da cizye ödemeyi küçüklük kabul ederek yanındaki 30.000 kişiyle Bizans'a gitti. Belâzürî, Hz. Ömer'in bu haberi alınca pişman olduğunu kaydetmekte ve tanınmış sahâbîlerden Ubâde b. Sâmî'tin halifeye, "Eğer onun zekât vermesini kabul etseydin kendisini İslâmiyet'e ısındırmış olurdu!" dediğini bildirmektedir. Hz. Ömer 21 (642) yılında Umeyr b. Sa'd el-Ensârî'yi büyük bir ordunun başında Bizans topraklarına gönderirken kendisinden, aralarındaki akrabalık dolayısıyla Cebele'nin dostluğunu ve gönlünü kazanmasını, zekât verme teklifinin geçerli olduğunu söyleyerek onu İslâm topraklarına döndürmesini istedi. Ancak bu daveti kabul etmeyen Cebele Bizans topraklarında hıristiyan olarak öldü.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 607; Ebû Ubeyd, *el-Emvâl*, s. 42-43; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 265, 338-339; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâse), s. 593, 644; Belâzürî, *Fütûh* (Müneccid), s. 160-161, 194; Ya'kübî, *Târîh*, II, 132; Taberî, *Târîh* (de Goeje), I, 2065, 2347; İbn Abdürabbih, *el-İkdü'l-ferîd* (nşr. Müfid Muhammed Kamîha v.dğr.), Beyrut 1404/1983, I, 310-315; Mes'ûdî, *Mürücü'z-zeheb* (Abdülhamîd), II, 84-86; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğâni*, XV, 157-173; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 532; İbn Hudeyde, *el-Mişbâhu'l-mu'dî ft Küttâbi'n-nebiyyi'l-ümmî* (nşr. Muhammed Azîmüddîn), Beyrut 1405/1985, II, 242-249; Zirikî, *el-A'lâm*, II, 102; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 581; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, III, 418-419, 426-435, 444-447; IV, 240-242; Mustafa Fayda, *H. Ömer Zamanında Gayr-i Müslimler*, İstanbul 1989, s. 158, 160; J. Schleifer, "Gassâniler", *IA*, IV, 720; İrfan Kavar, "Djaba-la b. al-Ayham", *El'* (Fr.), II, 364.

MUSTAFA FAYDA

CEBELE b. HÂRİSE

(جبل بن حارثة)

Cebele b. Hârîse b. Şerâhîl el-Kelbî

Zeyd b. Hârîse'nin
büyük kardeşi, sahâbî.

Bi'setten önce doğduğu sanılmaktadır. Babası Hârîse de sahâbîdir. Cebele henüz çocuk yaşlarında iken annesi ölünce küçük kardeşi Zeyd'le birlikte öksüz kaldı. İki kardeş bir süre annelerinin babası olan dedelerinin himayesine girdiler. Daha sonra amcaları gelerek yeğenlerini büyütmeye kendilerinin daha lâyük olduklarını söylediler ve Cebele ile Zeyd'i istediler. Ancak dedelerinin arzusu üzerine Zeyd'i ona bıraktılar, Cebele'yi yanlarına aldılar. Kabilelerine yapılan bir baskın sonucu esir alınan Zeyd Mekke'de Hz. Hatice tarafından satın alındı ve sonra Resûlullah'a hediye edildi. Hz. Peygamber Mekke'de iken Cebele bir ara babasıyla Mekke'ye gitti. Babası Zeyd'in yanına kaldı, Cebele geri döndü. Daha sonra tekrar Resûl-i Ekrem'in huzuruna çıkarak müslüman oldu. Muhtemelen babasının ölümü üzerine Hz. Peygamber'in yanına tekrar geldi ve kardeşi Zeyd'i istedi. Resûl-i Ekrem âzat etmiş olduğu Zeyd'i ağabeyi ile gidip gitmemekte serbest bıraktı. Ancak Zeyd hiç kimseyi Hz. Peygamber'e tercih edemeyeceğini söyleyince Cebele geri dönmek zorunda kaldı. Esasen daha önce de Zeyd'i alıp götürmek üzere babası ile amcası Mekke'ye gelmiş, Zeyd ise Hz. Peygamber'in yanında kalmayı tercih etmişti. Cebele'ye, "Sen mi büyüksün yoksa Zeyd mi?" diye sorulduğu, onun da, "Ben önce doğ-

dum, ama o benden büyüktür" dediği rivayet edilir. Cebele'nin ne zaman ve nerede vefat ettiği belli değildir.

Tâbiîn âlimlerinden Ebû İshak es-Sebî ile Ebû Amr eş-Şeybânî'nin kendisinden rivayette buldukları kaynaklarda zikredilen Cebele'nin Hz. Peygamber'den rivayet ettiği bir hadise Nesâî'nin *es-Sünen*'inde yer verdiği anlaşılmaktadır (bk. İbn Hacer, I, 456-457). Bu rivayete göre Cebele Hz. Peygamber'den kendisine faydalı bir şey öğretmesini istemiş, Hz. Peygamber de yatağına girdiği zaman uyumadan önce Kâfirün süresini okumasını tavsiye etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tirmizî, "Menâkıb", 40; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, II, 217, 218; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 93; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 319; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, I, 223-225; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), I, 456-457; a.m.f., *Tehzîbü't-Tehzîb*, II, 61.

MÜCTEBA UĞUR

CEBELİ

(bk. CEBELÜ).

CEBELİBEREKET

(جبل بركت)

Eski adı Gâvurdağı olan
bugünkü Amanos dağlarının
Düldül dağından Belen Boğazı'na kadarki
bölümüne ve merkezi Yarpuz olan
sancağa verilen ad.

Cebeliberket (bereket dağı) adı, Firka-i İslâhiyye'nin bu yörede ıslahatta bulunmasından sonra, tahminen 1890 yılından biraz önce arazinin verimliliğini ifade etmek için kullanılmıştır. Cevdet Paşa 1891'de kaleme aldığı *Ma'rûzât* adlı eserinde Gâvurdağı'na yakın zamanlarda hükümetçe Cebeliberket ismi verildiğini belirtmektedir (s. 124). Bölgede daha 1568 yılından itibaren Halep eyaletine bağlı, merkezi Payas olan Üzeyr sancağı bulunuyordu. Sancağın bu statüsü Firka-i İslâhiyye'nin 1865 yılında yöreden ayrılmasından sonra da devam etmiştir. Nitekim Ekim 1881'de yeniden kurulan Halep vilâyetinin bir sancağı olarak görülmektedir. Bu sırada sancak Payas, Osmanîye ve Belen kazalarından oluşmaktaydı. Sancak merkezi 1880'de Payas'tan, Cebeliberket üzerinde hâkim bir noktada bulunan Yarpuz'a nakledilmiştir.

1890 yılında Adana vilâyetine bağlanan ve Cebeliberket adı verilen sanca-